

**በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት**

የሰበር መዝገብ ቁጥር 251970

ጥቅምት 06 ቀን 2017 ዓ.ም

ዳኞች፡- እትመት አሠፋ

ደጄኔ አያንሳ

ኑረዲን ከድር

መላኩ ካሳዬ

ሀብታሙ እርቅይሁን

አመልካች፡- ወ/ት አባይነሽ ረጋሳ -ጠበቃ አቶ ተሸመ ንዳ ጋር -ቀርበዋል

ተጠሪዎች፡- 1ኛ. ወ/ሮ ጥሩነሽ ረጋሳ } 2ኛ ተጠሪ የ1ኛ ተወካይ -ቀርበዋል
2ኛ. ወ/ሮ አበራሽ ረጋሳ }

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍርድ

ጉዳዩ ኑዛዜን ለማሻር የቀረበ ክርክርን የሚመለከት ሲሆን ክስ በቀረበበት የፈደራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተጠሪዎች ከሳሾች አመልካች ደግሞ ተከሳሽ ነበሩ፡፡ ተጠሪዎች ያቀረቡት ክስ ይዘት፡- ግራ ቀኙ የሟች አቶ ረጋሳ ረጃቶ እና ወ/ሮ ሙላቷ ወ/ሚካኤል ወራሾች መሆናቸው በአዲስ አበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት አዲስ ከተማ ክፍለ ከተማ ምድብ ችሎት በኮ/መ/ቁ 07974

ማስታወሻ፡ - ይህ የሰበር ችሎት ወሳኔ ሰነድ ለጥናትና ምርምር ሥራ ወይም ለግንዛቤ እንጂ

ለፍርድ አፈጻጸም ዓላማ አያገለግልም!

መረጋገጡን ገልጸው ወላጆቻቸው በአዲስ አበባ ከተማ በአዲስ ከተማ ክፍለ ከተማ ወረዳ 02 ውስጥ የሚገኝ የቤት ቁጥር 1157 የሆነ የግል ቤት ትተው አልፈዋል። ይህ ቤት የሁሉም ወራሾች ድርሻ ሆኖ እያለ አመልካች ለብቻቸው ይዘው እየተጠቀሙ ለማካፈል ፈቃደኛ ስላልሆኑ ውርስ እንዲጣራ ተጠሪዎች ላቀረቡት አቤቱታ አመልካች በሰጡት ምላሽ ሟች እናታቸው ወ/ሮ ሙላቷ ወ/ሚካኤል ለክርክሩ ምክንያት የሐካውን ቤት በጥቅምት 21 ቀን 2003 ዓ.ም በተደረገ ኑዛዜ ለአመልካች እዳስተላለፊችላት በመግለጽ ኑዛዜውንና የኑዛዜ ወራሽነቷን ያረጋገጠችበትን ማስረጃ አያይዞ አቅርባለች። ሟች እናታቸው ወ/ሮ ሙላቷ ወ/ሚካኤል አድርገዋል የተባለው ኑዛዜ በአባታቸው ድርሻ ላይ ጭምር መሆኑን ፤ ወራሾችን የነቀለ መሆኑን ፤ ኑዛዜው የሕጉን ፎርማሊት የማያሟላ በመሆኑና ሟች ኑዛዜውን ባደረጉበት ጊዜ እድሜያቸው ስለገፋ ኑዛዜውን በራሳቸው ህሊና ያደርጋሉ ተብሎ ስለማይገመት እንዲፈርስ እንዲወሰን ዳኝነት ጠይቀዋል። አመልካች ህዳር 14 ቀን 2015 ዓ.ም ለክሱ በሰጡት መልስ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ እና የፍሬ ነገር ክርክር አቅርበዋል። ሟች አባታቸው መጋቢት 21 ቀን 2000 ዓ.ም ስለሞቱ የአባታቸው የውርስ ጥያቄ በይርጋ ይታገዳል። በተመሳሳይ እናታቸው ወ/ሮ ሙላቷ ወ/ሚካኤል የሞቱት ግንቦት 30 ቀን 2009 ዓ.ም ሲሆን ተጠሪዎችን ወራሽነታቸውን አረጋግጠው ውርስ እንዲጣራላቸው አቤቱታ ያቀረቡት ከ5 ዓ.ም በኋላ ስለሆነ ከ3 ዓመት በኋላ የእናታቸውንም ውርስ ሊጠይቁ አይችሉም። ሟች ጥቅምት 21 ቀን 2003 ዓ.ም ያደረጉት ኑዛዜ የፎርማሊት ችግር የሌለው ከመሆኑም በተጨማሪ የሟች አርባ ነሐሴ 12 ቀን 2009 ወጥቶ በአከራካሪው መኖሪያ ቤት አመልካች እና ተጠሪዎች በተገኙበት ስለተነበበ ፤ አመልካቾች ኑዛዜው ሲነበብ በቦታው የነበሩ ቢሆንም በ15 ቀን ውስጥ ቅሬታቸውን ስላቀረቡ የእናት ውርስ ድርሻን ሊጠይቁ አይችሉም። የቤቱ አካል የሆኑትን ሽንት ቤት እና ማዕድ ቤት ለማስመለስ ለክርክር እንዲሁም ለቤቱ እድሳት ያወጡትን ወጪ ተጠሪዎች ያልተጋሩት ቤቱ በኑዛዜ እንደተላለፈልኝ ስለሚያውቁ ነው በማለት ተከራክረዋል።

ፍርድ ቤቱም የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያው ላይ ክርክር ሰምቶ የካቲት 29 ቀን 2015 ዓ.ም በዋለው ችሎት በሰጠው ብይን ተጠሪዎች በዋናነት ያቀረቡት አቤቱታ በኑዛዜው ተነቅለናል የሚል ሆኖ ለጉዳዩ አግባብነት ያለው የፍትሕ ብሔር ሕጉ ቁጥር 1123 ስር የተመለከተው የ10 ዓመት ይርጋ መሆኑን የሰበር ሰሚ ችሎት በሰበር መዝገብ ቁጥር 152134 አስገዳጅ ውሳኔ የሰጠ በመሆኑ ጉዳዩም ክፍፍል ያልተደረገ እና 10 ዓመት ያላለፈው መሆኑን ጠቅሶ የይርጋ መቃወሚያውን ውደቅ አድርጎ ፤ ግራ ቀኙ የሟች የመጀመሪያ ደረጃ ወራሾች ሲሆኑ ሟች ጥቅምት 21 ቀን 2003 ዓ.ም ባደረጉት ኑዛዜ በአዲስ ከተማ ክፍለ ከተማ ወረዳ 02 የሚገኘውን የቤት ቁጥር 1157 ሙሉውን ለአመልካች፤ ለ1ኛ ተጠሪ ደግሞ ብር 200.00/ ሁለት መቶ/ እንዲሁም ለ2ኛ ተጠሪ ብር 500.00/ አምስት መቶ/ ተናዘዋል። ለተጠሪዎች ሟች አነስተኛ መጠን ያለው ገንዘብ ተናዘው ለአመልካች ቤቱን የተናዘዙት እየወረሹና እየተንከባከቡ የምታኖረኝ ልጄ ናት በሚል ሲሆን ይወረሻል/ይንከባከብኛል በሚል

ምክንያት ብቻ ሟች ካለው ንብረት አነስተኛ የሆነ ሀብት በመስጠት መንቀል የማይችል መሆኑን የፍትሐ ብሔር ሕጉ ድንጋጌ ማመላከቱን እና ኑዛዜው በሟች አቶ ረጋሳ ረጃቶ ድርሻ ላይ ጭምር የተደረገ መሆኑን ጠቅሶ ሟች ወ/ሮ ሙላቷ ወ/ሚካኤል ጥቅምት 21 ቀን 2003 ዓ.ም ደረጉት ኑዛዜ በፍትሐ ብሔር ሕጉ ቁጥር 913 እና 1123 ድንጋጌ መሠረት ፈራሽ ነው በማለት ወስኗል፡፡ አመልካች የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በሰጠው ብይንና ውሳኔ ቅር ተሰኝተው ይግባኝ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ቢያቀርቡም ይግባኝ ሰሟው ፍርድ ቤት የይግባኝ አቤቱታውን በፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ቁጥር 337 መሰረት ሰርዟል፡፡

የሰበር ቅሬታው የቀረበው የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው በማለት በሰበር ለማስለወጥ ሆኖ የአቤቱታው ይዘት በአጭሩ፡- የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት አመልካች ያቀረቡትን የይርጋ መቃወሚያ በብይን ውድቅ ያደረገው የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሟው ችሎት ኅዳር 24 ቀን 2011 ዓ.ም በሰበር መዝገብ ቁጥር 152134 የሰጠውን አስገዳጅ የሕግ ትርጉም መሠረት በማድረግ እና የፍትሐ ብሔር ሕጉን ቁጥር 1123/3 ድንጋጌን በመጥቀስ ሲሆን ሰበር ሰሟ ችሎት በተጠቀሰው የመዝገብ ቁጥር ኑዛዜው ይፈርሳል በማለት የወሳኔው በመዝገብ ላይ የተመለከቱት ተከራካሪዎች የሟች አባታቸው ኑዛዜ ሲነበብ በቦታው ያልነበሩ መሆናቸው በሥር ፍርድ ቤቶች በምስክሮች መረጋገጡን ጠቅሶ ሲሆን በተያዘው ጉዳይ ግን ኑዛዜው የተነበበው ተጠሪዎች፣ሌሎች ወራሾች፣አናዛገሮች እና ቤተሰብ በተገኙበት ስለሆነ ተጠሪዎች በፍትሐ ብሔር ሕግ ቁጥር 973/1 ድንጋጌ መሠረት ኑዛዜው አይጸናም በማለት በአሥራ አምስት ቀናት ውስጥ ሃሳባቸውን ስላልገለጹ፣እንዲሁም በፍትሐ ብሔር ሕግ ቁጥር 973/3 ድንጋጌ መሠረት መግለጫውን ከሰጡበት ቀን አንስቶ በሦስት ወር ጊዜ ውስጥ ክስ ለፍርድ ቤት አላቀረቡም በማለት ያቀረቡትን ክርክር የሚያስረዱ ምስክሮች ሳይሰሙ እና ተጠሪዎች ኑዛዜው ሲነበብ መኖር አለመኖራቸው ሳይጣራ በህጉ በተመለከተው ጊዜ ውስጥ ያልቀረበን ክስ የሥር ፍርድ ቤቶች ተቀብሎ ሟች ወ/ሮ ሙላቷ ወ/ሚካኤል ጥቅምት 21 ቀን 2003 ዓ.ም ደረጉት ኑዛዜ ይፈርሳል ማለታቸው መሠረታዊ የሕግ ስህተት ነው፡፡ በተጨማሪም ተጠሪዎች ከውርስ ተነቅለናል በማለት ለፍርድ ቤት ያቀረቡት አቤቱታ አባታቸው ከሞቱ ከ14 ዓመታት በኋላ፤ እናታቸውም ከሞቱ 5 ዓመት ሞልቶ እያለ መልስ ሰጪዎች ሟች ወ/ሮ ሙላቷ ወ/ሚካኤል ያደረጉት የቁም ኑዛዜ የአባታችንን ድርሻ ስለምጨምር ይፍረስልን በማለት ያቀረቡትን ክስ ተቀብሎ የሥር ፍርድ ቤት ኑዛዜው እንዲፈርስ የሰጠው ብይን የፍትሐ ብሔር ሕግ ቁጥር 1000/1 ድንጋጌን ያላገናዘ ሆኖእያለ የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤትም ይህ ውሳኔ በመቃወም የቀረበውን የይግባኝ አቤቱታ መሰረዙ ተገቢ ባለመሆኑ ውሳኔ ውድቅ ሊሆን ይገባል በማለት ተከራክረዋል፡፡

በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ሥነ ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 ቁጥር 6/1 መሠረት ለሰበር ሰሟው ችሎቱ የተመራው አቤቱታ በሰበር ሰሟ ችሎቱ ተመርምሮ ተጠሪዎች ኑዛዜው ሲነበብ

የነበሩ መሆኑ አከራካሪ ባልሆነበት ኑዛዜው መጽናት የለበትም ከተባሉ ምክንያቶች ውስጥ አንዱ የሆነው ከውርስ ነቅሎናል የሚለው የክርክር ዘንግ ብቻ ተወስዶ የይርጋ መቃወሚያው የመታለፉን አግባብነት የሰበር ሰሚ ችሎቱ በሰበር መዝገብ ቁጥር 152134 እና በሰበር መዝገብ ቁጥር 82585 ከሰጠው አስገዳጅ ውሳኔ አንፃር ጉዳዩን ለመመርመር የሰበር አቤቱታው ያስቀርባል ተብሎ ተጠሪዎች ለሰበር አቤቱታው በሰጡት መልስ ተጠሪዎች ሟች እናታችን አደርጋዋለች የተባለው ኑዛዜ ስለመነበቡ የምናውቀው ነገር አለመኖሩንና ኑዛዜው ሲነበብ እንዳልሰማን ገልጸን ተከራክረን እያለ ኑዛዜው መነበቡን አምነን እንደተቀበልን በሰበር ሰሚ ችሎቱ ድምዳሜ ላይ መደረሱ ተገቢ አይደለም፡፡ ሟች ወ/ሮ ሙላቷ ወ/ሚካኤል ጥቅምት 21 ቀን 2003 ዓ.ም ኑዛዜ ማድረጓን ያወቅነው ተጠሪዎች ላቀረብነው የውርስ ይጣራልን አቤቱታ አመልካች ሰኔ 15 ቀን 2014 ዓ.ም በሰጠችው መልስ ነው፡፡ ኑዛዜው የተነበበው ተጠሪዎች ኑዛዜ እንዲፈርስ ክስ ካቀረብን ጥቅምት 07 ቀን 2015 ዓ.ም በኋላ ስለሆነ አመልካች ኑዛዜው ሲነበብ ተጠሪዎች እንደነበሩ እና ከተነበበ በኋላም በሕጉ በተመለከተው ጊዜ ውስጥ የኑዛዜ ይፍረስልን ክስ አልቀረበም የሚለው የአመልካች ክርክር ተቀባይነት የለውም፡፡ በዋናነት ኑዛዜው እንዲፈርስ የጠየቅነው ስለነቀለንና በፍትሐ ብሔር ሕግ ቁጥር 1123 መሰረት ከሩብ በላይ ጉዳት አድርሶብናል በሚል ሲሆን ይህ ደግሞ ክፍፍልን ስለሚመለከት ለጉዳዩ አግባብነት ያለው ድንጋጌ የፍትሐ ብሔር ሕግ ቁጥር 973 ሳይሆን 1123/3/ ስር የተመለከተው የይርጋ ድንጋጌ በመሆኑ የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ የሚነቀፍ አይደለም፡፡ ተጠሪዎች ኑዛዜው በሟች አባታችን ድርሻ ጭምር የተደረገ ነው ከማለት ውጪ የሟች የአባታችንን ድርሻ ያልጠየቅን በመሆኑ በዚህ ረገድ በአመልካች የቀረበው የይርጋ መቃወሚያ ተቀባይነት የለውም፡፡ ተጠሪዎች ያቀረብነው ጥያቄ ኑዛዜ ይፍረስልን የሚል በመሆኑ አመልካች የፍትሐ ብሔር ሕግ ቁጥር 1000/1 እና (2) መሰረት በማድረግ ያቀረበችው የይርጋ ክርክር ተቀባይነት የለውም በማለት ተከራክረዋል፡፡

አመልካችም የሰበር አቤቱታዎቻቸውን በማጠናከር የመልስ መልስ አቅርበዋል፡፡

ከዚህ በላይ አጠር ባለ መልኩ የተመለከተው የግራ ቀኝ ክርክር እና በስር ፍርድ ቤቶች የተሰጡ ውሳኔዎች ይዘት ሲሆን እኛም ጉዳዩ ለሰበር ሰሚ ችሎት ያስቀርባል ሲባል ከተያዘው ጭብጥ አንፃር የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ላይ የተፈጸመ መሰረታዊ የሕግ ስህተት መኖር አለመኖሩን አግባብነት ካለው ሕግ እና የሰበር ሰሚ ችሎቱ በጉዳዩ ላይ ከሰጠው አስገዳጅ ውሳኔ ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምረናል፡፡

በፍትሐብሔር ሕጉ ቁጥር 1807/ረ/ ድንጋጌ መሠረት ይርጋ ግዴታዎችን ቀሪ ከሚያደርጉ ምክንያቶች ውስጥ አንዱ ነው፡፡ ድንጋጌው የውል ህግን የሚመለከት ቢሆንም ግዴታዎች ማለቱ የውል ግዴታን ብቻ ላለመሆኑ አመልካች ሲሆን ከቁጥር 1677/1 ድንጋጌ አንፃርም ሲታይ ሌሎች ግዴታዎችንም ይጨምራል፡፡ ይርጋ የመብት ጥያቄ በህጉ በተቀመጠው ጊዜ ውስጥ ባለመቅረቡ በጊዜ ማለፍ ቀሪ የሚሆንበት፤ ተጠያቂነትን በማስቀረት ያልነበረ መብትን የሚያጎናጽፍ ነው፡፡ ይርጋ ዳተኛ መብት

ማከታወሻ፡ - ይህ የ ሰበር ችሎት ውሳኔ ሰነድ ለ ጥናትና ምርምር ሥራ ወይም ለግንዛቤ እንጂ

ጠያቂዎችን መብት የሚያሳጣ በአንፃሩ ባለዕዳው ሁልጊዜ ያለበትን ዕዳ እያሰበ በስጋት እንዳይኖር ነፃ የሚያወጣ ነው። በጊዜ ማለፍ ምክንያት ኃላፊነት ወርዶልኛል የሚለው ሰው ኃላፊነት እንዳለበት የማይክድ በክርክሩ በተከሳሽነት የሚሰየመው ሰው ነው። ሕጉ ይህን መብት አንስቶ የመከራከር ዕድል ለባለዕዳው የተሰጠ ሆኖ መከራከሪውን ማንሳት የሚችለው በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ መልክ ነው። የይርጋ መቃወሚያ ተጠቃሚ የሆነ ሰው በፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕጉ ቁጥር 244/2 (ሠ) መሠረት በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት ለማንሳት መብት ያለው ቢሆንም ይህን መብቱን መተው እንደምችል የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 1856 ያስገነዝበናል። በፍትሐ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕጉ ቁጥር 244/2 (ሠ) እንዲሁም ከቁጥር 245 ድንጋጌዎች መረዳት እንደሚቻለውም ክሱ በይርጋ የታገደ መሆኑን የሚገልጽ መቃወሚያ ሲቀርብ የቀረበውን የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ፍርድ ቤቱ ተቀብሎ ሌላው ተከራካሪ ወገን በጉዳዩ ላይ የሚያቀርበውን ክርክር ከሰማ በኋላ ውሳኔ ለመስጠት ተገቢ መስሎ የሚገምተው ማስረጃ እንዲቀርብለት በማድረግ መቃወሚያው በተገቢና በቂ ማስረጃ መደገፉን በመመርመር ተገቢ መስሎ የታየውን ብይን ሊሰጥ ይገባል። በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ክርክር የይርጋ መከራከሪ መብቱን ያልተጠቀመ ተከሳሽ መብቱን እንደተወው ስለምገመት ዳኞች ክርክሩን ማንሳት ስለማይችሉ ፍሬ ነገሩን መርምረው ውሳኔ ይሰጣሉ። የፍትሐብሔር ሕጉ ቁጥር 1851 ይርጋ የሚቋረጥባቸውን ምክንያቶች ይዘረዝራል። ይርጋ ከተቋረጠ እንደ አዲስ የሚቆጠር መሆኑን ከቁጥር 1852 ድንጋጌ መረዳት ይቻላል።

ኑዛዜን በመቃወም የሚቀርበው ማናቸውም መቃወሚያ መታየት ያለበት አግባብነት ካለቸው የውርስ ሕግ ድንጋጌዎች አንፃር ነው። የፍትሐ ብሔር ህግ ቁጥር 973 ስለ ኑዛዜ መነበብ እንዲሁም ኑዛዜው ሲነበብ የነበሩ ሰዎች ኑዛዜው እንዲፈርስ አቤቱታ የሚያቀርቡበትን ሥርዓት እና ጊዜውን በሚመለከት የሚደነግግ ሲሆን ይህ ድንጋጌ ኑዛዜው ከውርስ ነቅሎኛል /ነቅሎናል/ በማለት ኑዛዜው እንዲፈርስ የሚቀርብን ወይም የቀረበን አቤቱታን የሚመለከት አለመሆኑን የሰበር ሰሚው ችሎት በሰበር መዝገብ ቁጥር 152134 ላይ አስገዳጅ ውሳኔን ሰጥቷል።

አንድ ኑዛዜ ፈራሽ ነው በሚል ስለሚቀርብ መግለጫ እና ከስ እንዲሁም መግለጫ እና ክሱ ሊቀርብ ስለሚገባበት የጊዜ ገደብ በፍትሐ ብሔር ሕግ ቁጥር 973 እና 974 ተደንግጎ ይገኛል። የፍትሐ ብሔር ሕግ ቁጥር 973 ድንጋጌ ኑዛዜው ፈራሽ ነው የሚል መቃወሚያ ያላቸው ኑዛዜው ሲነገር /ሲፈስ/ የነበሩትን ሰዎች የሚመለከት ነው። ይህም ኑዛዜው ሲነበብ የነበሩ ወይም የተወሰኑ ሰዎች ኑዛዜው አይፀናም ወይም በኑዛዜው የተነገረ ቃል አይፀናም የሚሉትንና የመሳሰሉትን የሚቃወሙ ቢሆን ይህን ማድረግ ያለባቸው ኑዛዜው ከተነበበት አንስቶ እስከ አስራ አምስት ቀን ድረስ እንደሆነ ያመለክታል። የፍትሐ ብሔር ሕግ ቁጥር 973/1 ድንጋጌ ክስን ሳይሆን መግለጫን የሚመለከት ነው። የንብረት ድልድል የማያውቅ ወራሽ መግለጫ የማቅረብ ግዴታ የለበትም። ከዚህም በተጨማሪ ክስን የማቅረብ ሃሳብ መግለጫው በጽሑፍ ካልሆነና ለአጣሪው ወይም ለዳኞች ወይም በውርስ ሊይ የተነሣውን ነገር

ለመጨረስ ለተመረጡት የሽምግልና ዳኞች እንድደርስ ካልተደረገ በቀር እንደማይፀና /መቃወሚያ አለ ለማለት እንደማይቻል/ የፍትሕ ብሔር ሕግ ቁጥር

973/2/ ተደንግጓል። በመጨረሻም መግለጫው ከተሰጠበት ቀን አንስቶ እስከ ሦስት ወር ድረስ ክስ ካልቀረበ መብቱ ከነጭራሹ እንደሚቀር በንኡስ ቁጥር /3/ ተመልክቷል። ኑዛዜ መኖሩን ማወቅ እና በኑዛዜው የተደረገውን ክፍፍል ይዘት ማወቅ ልዩነት ያለው መሆኑን ልብ ማለት ይገባል። ኑዛዜው ሲነበብ(ሲፈስ) በአካል ወይም በተወካይ ላልተሳተፉ ወይም በሌላበት ኑዛዜ የፈሰሰ ሰዎች በፍትሕ ብሔር ሕግ ቁጥር 973 የተመለከተው ጊዜ መቆጠር የሚጀምረው የውርስ አጣሪው ስለ ክፍያ ፤ ድልድል አመዳደብ ሃሳብ ከነገራቸው ቀን አንስቶ መሆኑን የፍትሕ ብሔር ሕግ ቁጥር 974/1 ድንጋጌ ያመለክታል። አንድ ሰው ኑዛዜው መነበቡን (መፍሰሱን) ያውቃል ለማለት በአካል ወይም በተወካይ ኑዛዜው ሲነበብ ወይም ሲፈስ መገኘት አልያም ስለ ክፍያ፣ድልድል አመዳደብ ሃሳብ በአጣሪው የተነገረው እንደሆነ መሆኑን ከፍትሕ ብሔር ሕግ ቁጥር 973 እና 974/1 ድንጋጌዎች ጣምራ ንባብ መገንዘብ ይቻላል። ኑዛዜ ከፈሰሰበት ወይም ሟቹ ከሞተበት ከአምስት ዓመት በኋላ ስለኑዛዜው መጽናት፣ስለክፍያው አመዳደብ አጣሪው ያቀረበውን ሃሳብ መቃወሚያ ሊቀርብበት እንደማይገባ በፍትሕ ብሔር ሕግ ቁጥር 974/2 ሥር ተመልክቷል። ኑዛዜ ሲነበብ(ሲፈስ) በአካል ያልነበሩ፣ያልተወከሉ አልያም ስለ ክፍያ፣ድልድል አመዳደብ ሃሳብ በአጣሪው ያልተነገራቸው ሰዎችን የሚመለከተው ይርጋ በፍትሕ ብሔር ሕግ ቁጥር 974/2 ሥር የተመለከተው የይርጋ ድንጋጌ መሆኑን ይህን ሰበር ሰሚ ችሎት በሰበር መዝገብ ቁጥር 217691(ያልታተመ) ሰኔ 30 ቀን 2014 ዓ.ም አስገዳጅ ውሳኔን ሰጥቷል። ኑዛዜ ከፈሰሰ(ከተነበበ) ከ5 ዓመት በኋላ ስለኑዛዜ መጽናት ሆነ ስለክፍያ ድልድል መቃወሚያ ማቅረብ እንደማይቻል የሰበር ሰሚ ችሎቱ በሰበር በመዝገብ ቁጥር 36604(በቅጽ 8 እንደታተመው) አስገዳጅ ውሳኔን ሰጥቷል።

ከውርስ መንቀል ተናዛዥ ምክንያቱን በመግለፅ ወይም በዝምታ ከወራሾቹ ውስጥ አንዱን ወይም ከአንድ በላይ የሆኑትን በውርሱ እንዳይካፈሉ የውርስ ህጉን መሰረት አድርጎ ኑዛዜ ማድረግን የሚመለከት ነው። ከፍትሕ ብሔር ሕግ ቁጥር 937 — 940 ካሉት ድንጋጌዎች መረዳት እንደሚቻለው የመንቀል ዓይነቶቹ በግልጽ ፤ በዝምታ እና በተዘዋዋሪ መንገድ ሊሆን ይችላል። በተዘዋዋሪ መንገድ መንቀል ኑዛዜ አላደረገም እንዳይባል ብቻ እዚህግባ የማይባል ከውርስ የመንቀል ውጤት ያለው ድርሻን ከውርስ ሃብቱ ለወራሹ መስጠት መሆኑን የሰበር ሰሚ ችሎቱ በሰበር መዝገብ ቁጥር 57836 ፤ 58338 እና በሌሎች መዛግብት ላይ ትርጉም ሰጥቶበታል።

በኑዛዜ የሚከናወኑት ተግባሮች የኑዛዜ ስጦታ (legacy) ወይም የክፍያ ደንብ (Rule of partition) ሊሆኑ ይችላሉ። በመርህ ደረጃ አንድ ሰው ከውርስ ሀብቱ መካከል አንድን ንብረት ለወራሾቹ መስጠቱ የኑዛዜ ስጦታ የማያሰኘው ሲሆን፣ይልቁንም ይህ ዓይነቱን ኑዛዜ ሕግ የሚቀበለው እንደ አንድ የክፍያ ደንብ በመሆኑ አንድ አውራሻ ለወራሹ አንድን ንብረት በናዘዝለት የኑዛዜ ስጦታ(legacy) አፈፃፀምን

ማስታወሻ፡ - ይህ የ ሰበር ችሎት ውሳኔ ሰነድ ለ ጥናትና ምርምር ሥራ ወይም ለግንዛቤ እንጂ

መከተል ሳይሆን የክፍያ ደንብ (Rule of partition) በመከተል የሚከናወን ይሆናል፡፡ ነገርግን በኑዛዜው ላይ የሚሰጠው የክፍያ መጠን በመገለፁ ብቻ ሁል ጊዜ የክፍያ ደንብ የሚባል ባለመሆኑ በኑዛዜው ላይ የሰፈረው የንብረት መጠን ከሚቹ የውርስ ሀብት ግምት ጋር ታይቶ የመነቀል ወይስ የክፍያ ማነስ የሚለው ውጤቱ የሚለይ ይሆናል፡፡

ኑዛዜ ስጦታን (legacy) የሚመለከት ከሆነ በፍትሐ ብሔር ህጉ አንቀጽ 942 እና ተከታይ ድንጋጌዎች መሠረት ውርስ በማጣራት (liquidation) በሕጉ ከቁጥር 1037 — 1051 መሠረት በተለይም በቁጥር 1047/3 ድንጋጌ መሠረት በስጦታ እንዲተላለፍ የተባለው ንብረት ግምት ለተጠቃሚው በቅዲሚያ የሚሰጥ ሲሆን ፤ የክፍያ ደንብ (Rule of partition) ደግሞ የፍትሐ ብሔር ሕጉን ቁጥር 1060 እና ተከታይ ድንጋጌዎች መሠረት የሚከናወን ነው፡፡ አባት ፤ እናት ወይም ሌሎች ወደላይ የሚቆጠሩ ወላጆች ለልጆቻቸውና ሌሎች ወደ ታች ለሚቆጠሩ ተወላጆች ሀብታቸውን ለመስጠት እና ለማከፋፈል የሚችሉ ሲሆን ይህ የክፍፍል ሥርዓት አንድን ተወላጅ ከሚደርሰው ከሩብ የበለጠ ጉዳት አድርሶበት ከሆነና በስጦታ አከፋፈሉ ውስጥ ተቃራኒ ቃል ከሌለ በቀር የስጦታ አከፋፈሉ እንዲቀር መጠየቅ የሚችል መሆኑን የፍትሐ ብሔር ሕጉ ቁጥር 1123/1 ድንጋጌ ያመለክታል፡፡ ይሕን የስጦታ ክፍያ ቀሪ እንዲሆን የሚቀርብ ክስ ስጦታ አድራጊ ወላጅ በሞተ በሁለት ዓመት ፤ የስጦታ ክፍፍሉ ከተደረገበት አንስቶ በ10 ዓመት ውስጥ ካልቀረበ በይርጋ ቀሪ እንደሚሆን የፍትሐ ብሔር ሕጉ ቁጥር 1123/3 ይደነግጋል፡፡

በተያዘው ጉዳይ ተጠሪዎች የዳኝነት ጥያቄ ሟች እናታቸው ወ/ሮ ሙላቷ ወ/ሚካኤል ጥቅምት 21 ቀን 2003 ዓ.ም አደረጉ የተባለው ኑዛዜ ፎርማሊትን ያልጠበቀ፤ተጠሪዎችን ከውርስ የነቀለ ከሕግ ውጪ የተደረገ ነው ተብሎ ፈራሽ እንዲሆን የጠየቁ ሲሆን ኑዛዜ የፎርማሊት ችግር የሌለው ከመሆኑም በተጨማሪ የሟች አርባ ነሐሴ 12 ቀን 2009 ዓ.ም ወጥቶ በአከራካሪው መኖሪያ ቤት አመልካች እና ተጠሪዎች በተገኙበት ስለተነበበ ተጠሪዎች ኑዛዜው ሲነበብ በቦታው ስለነበሩ በሕጉ በተመለከተው ጊዜ ውስጥ መቃወሚያ አላቀረቡም በማለት አመልካች ላነሱት ክርክር ተጠሪዎች በሰጡት ምላሽ የተነበበው ኑዛዜ ሳይሆን የምርቃት ወረቀት ነው በማለት የተከራካሩ መሆኑን በችሎቱ ትዕዛዝ የመጣው የፌደራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት መዝገብ ያመለክታል፡፡ የተጠሪዎች ጥያቄ የኑዛዜ ፈራሽነትን የሚመለከት እንጅ የስጦታ ክፍያ ደንብ እንድፈርስ ስላልሆነ የፍትሐ ብሔር ሕጉ ቁጥር 1123/3 ድንጋጌ ለጉዳዩ ተገቢነት የለውም፡፡ ኑዛዜው ሲነበብ(ሲፈስ) የነበሩ ወይም ኑዛዜው ስነበብ(ሲፈስ) በአካል ያልነበሩ፤ያልተወከሉ አልያም ስለ ክፍያ፤ድልድል አመዳደብ ሃሳብ በአጣሪው ያልተነገራቸው ሰዎች ኑዛዜው እንዲፈርስ አቤቱታ የሚያቀርቡበትን ሥርዓት እና የይርጋ ጊዜውን በሚመለከት ተገቢነት ያለው ድንጋጌ የፍትሐ ብሔር ህግ ቁጥር 973 እና 974/2 መሆኑን የሰበር ሰሚው ችሎት በሰበር መዝገብ ቁጥር152134 ላይ የሰጠውን አስገዳጅ ውሳኔ በሚቃረን መልኩ ተጠሪዎች ጥቅምት 21

ቀን 2003 ዓ.ም ሟች እናታቸው ወ/ሮ ሙላቷ ወ/ሚካኤል ያደጉት ኑዛዜ ፈራሽ እንዲሆንላቸው ያቀረቡትን ዳኝነት ወደ ጎን በመተው ኑዛዜው ከውርስ ይነቅለናል በማለት ያቀረቡት አንድ የክርክር ዘንግ አላግባብ ነጥሎ በመውሰድ ተጠሪዎች ኑዛዜው ስነበብ(ሲፈስ) በአካል የነበሩ መሆን/አለመሆኑ ወይም መወከል/አለመወከላቸው ሳይጣራ ያቀረቡት ክስ በፍትሕ ብሔር ሕጉ ቁጥር 1123/3 መሠረት በይርጋ አይታገድም ማለቱ መሠረታዊ የሕግ ስህተት በመሆኑ ቀጣዩ ተወስኗል፡፡

ውሳኔ

1. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 102446 የካቲት 29 ቀን 20115 ዓ.ም የሰጠው ብይን ፤ እንዲሁም ሚያዝያ 24 ቀን 2015 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ውሳኔ እና ትዕዛዝ ፤ የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 307965 ሰኔ 30 ቀን 2016 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ብይን በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ሥነ-ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 ቁጥር 9/1(ለ) መሠረት **ተሸሯል።**
2. የፌዴራል የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በውሳኔ የዘጋውን የመዝገብ ቁጥር 102446 አንቀሳቅሶ ሟች ወ/ሮ ሙላቷ ወ/ሚካኤል ጥቅምት 21 ቀን 2003 ዓ.ም ያደረጉት ኑዛዜ አመልካቾች በተገኙበት መነበብ/አለመነበቡን፤ኑዛዜው ስነበብ(ሲፈስ) መወከል አለመወከላቸውን ፤የመነበብ ወይም አለመነበቡን ውጤት ከፍትሕ ብሔር ሕጉ ቁጥር 973 እና 974 ድንጋጌዎች እና ሌሎች ለጉዳዩ ተገቢነት ያላቸውን የሕግ ድንጋጌዎች መሠረት አድርጎ በማጣራት ይሕ መቃወሚያ የሚታለፍበት የሕግ መሠረት ካለ ቀሪ ክርክሮችን ተመልክቶ ተገቢ ውሳኔ እንዲሰጥ በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ሥነ-ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 ቁጥር 9/2 መሠረት መዝገቡ ተመልሶለታል፡፡
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡
4. የሥር ፍርድ ቤት መዝገብ በመጣበት አግባብ ወደ መጣበት ፍርድ ቤት ይመለስ ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ብ/ም